

saboterjev »Avanti, compagni!«, so prvi trenutek resda nekoliko razočarani, toda ko popolnoma dojamajo te besede, vedo, da niso sami in da je revolucija zajela tudi tiste, ki so prisiljeni delati za fašiste. Zlasti pa te ohrabrujoče besede razveselijo in osrečijo starega revolucionarja, nekdanjega španskega borca, kovača Čekića, ki je tako dočakal dan, ko bo končno le poplačano vse njegovo življenjsko žrtvovanje.

Čeprav je pisatelj že z naslovom romana *Bomba* na neki način izločil iz dogajanja glavnega junaka, pa je treba dodati, da je to roman karakterjev. Ob osrednjem dogodku se prepletajo različne življenjske usode dalmatinskih ljudi, od katerih vidneje izstopajo komandant Pipe s svojimi duhovitimi, ironičnimi refleksijami, robustni borec Marko, iz katerega veje duh preprostega naroda, nekolikanj pozabljeni predvojni revolucionar Čekić in vaški pop, živo utelešenje pravičnosti in dobrote, ki nesebično pomaga partizanom in ki smelo citira italijanskemu komandantu Dantejeve besede: »Bodite ljudje in ne neumne ovce!« Poleg tega je pisatelj na več mestih zazrt tudi v preteklost. To velja zlasti za nekatera poglavja, v katerih prikazuje nekatere posebneže, med katerimi zavzema dominantno mesto celovita osebnost vaškega paskvilanta Mir Im Biša, prav gotovo enega najzanimivejših likov povojne hrvaške proze.

Literarna kritika je že pri prvih dveh romanih Kurlani in Neizjokani ugotovila, »da je Božić izreden mojster množičnih prizorov« (spomnimo se le karnevala in množične procesije v čast Gospe sinjske iz Kurlanov). Sama tematika in tudi motivika v Colonnelli in v Bombi, ki sta predvsem romana karakterjev, tega pisatelju nista narekovali. Kljub temu pa v Colonnelli lahko zasledimo množičen prizor ljudstva, zbranega iz bližnje vasi, ki s kamenjem udarja ob gole stene in tako ustvarja pred presenečenimi Italijani

videz velike vojske. Simbolika tega prizora je tako popolna in mogočna, da v romanu dobi svoj višji pomen: pomen nepremagljivosti naroda, ki se na svojih tleh bojuje za svoje pravice.

Colonnello in Bomba sta svojevrstna romana, svojevrstna toliko, ker v njiju ne zasledimo tiste heroične patetike, značilne za nekatera dela iz našega narodnoosvobodilnega boja. V njiju je prisotna realnost težkih dni naše revolucije, ki pa ni niti za trenutek predimenzionirana. Božićevi junaki so skromni, preprosti ljudje, za katere je značilen globok, nenarejen humanizem. Temu primerno je tudi Božićevo izrazoslovje, prežeto z mnogimi modrostmi iz ljudstva, z živimi in razgibanimi dialogi ter z zavestnimi in funkcionalno skovanimi neologizmi. S temi svojimi značilnostmi pa oba romana prav gotovo odpirata nekatere nove možnosti razvoja našega sodobnega psihološkega romana.

Miha Matè

IVO SVETINA, JONI

Takole pravi Ivo Svetina v predgovoru, namenjenem novi pesniški knjigi *Joni*: »Prva leta pesnjenja so leta učenja, kako ravnati s samim seboj, kako nadzorovati rast javanskega tkiva, kako sejati seme sanjskega kruha, kako plesati rahlo pajčevino besed, v katero se bo ujela plaha gazela, kako odkrivati v vse in vsem *poezijo*, ki je vsa že zdavnaj zapisana v meni in ki jo bo potrebno nekoč s previdnostjo in veččino starih alkimistov, z otroško roko in umito dušo ter z zvesto ljubeznijo do tebe, ki si v meni in jaz v tebi, dvigniti iz logotetskega vodnjaka, iz tvoje dišeče delte, o vélika mirna in prozorna reka jezika, iz tvojega izvira najinih otrok, iz tvojega zrelega *jonija*.« —

Ivo Svetina, *Joni*; opremil Bard Iucundus. Založba Obzorja Maribor, 1976.

Očitno je uvod eksplícitna poetika, ki jo je mogoče dosledno prevesti v racionalnejšo shemo: poezija (jezika) je spolno-erotična energija. Erotika producira jezik (poezijo) in narobe: pesniški akt je dogodek, ki se čutno nazorno uresniči v obliki erotičnih manifestacij. Enačenje poezije in erosa poteka prek izvirne čutnosti, ki se (nam) razkriva kot »aisthesis« in lepota. To je temeljni poetološki princip, na katerem sloni Svetinov pesniški svet, princip, ki mu ob bežni literarnozgodovinski digresiji v območju slovenske poezije že lahko določimo dva bistvena učinka. Prvič: gre za poezijo, ki v slovenski ljubezenski liriki odpravlja nasprotje med senzualnim spiritualnim. To je končni prispevek, s katerim izgublja pesniška erotika na Slovenskem dialektično naravo. In drugič, s Svetinovo poezijo doživlja šibak tok esteticizma v slovenski poeziji nenaden razmah in obenem že skrajno uresničitev. V primeri z Nikom Grafenauerjem gre za esteticizem, ki se ne posveča detajliranju, pač pa učinkuje v širokih barvitih fugah, čeprav motivno v dokaj hermetičnem območju erotike. Takšno stanje zgoščeno izpričuje tretja avtorjeva zbirka, Botticelli (1975), in nič manj Vaša partijska ljubezen, očetje! Herojska smrt življenja... (Samozaložba 1976), ki je le na videz provokativno dejanje, saj je Revolucija (Lenin) samo primerno intenziven pesniški korelat svobode. Tudi v drugih avtorjevih aluzijah na Zgodovino in preteklost — zlasti slovensko literarno tradicijo — v prejšnjih in zdajšnji knjigi ni ničesar zgodovinskega v pravem pomenu besede, vsa vertikala je namreč z žgočimi metaforičnimi postopki prevedena v horizontalo in kot taka na voljo senzibilno razvezani poetološki manipulaciji. Za ves čutni material erotičnih stvari, iz katerih se strmo dviga lirske subjekt, za vsa motivna in snovna območja, prek katerih leti v svoji rafinirani iluziji ekspanzije in posedovanja sveta,

je mogoče reči, da so tukaj samo zato, da bi pričala o zavestnem orgazmu osvobojenega evropskega subjekta, ki zapušča bleščečo lepотно sled.

Že ob zbirki Joni pa postajajo vse te ugotovitve manj presunljive. Lepota je namreč nekoliko manj omamna. Težko je kar takoj ugotoviti, kdo je pravzaprav utrujen: pesnik ali bralec. Problemu se je najzanesljiveje približati s stališča formalnih postopkov. Metaforičen tok postaja členjen. Namesto deročih slikarskih in glasbenih spektrov se pojavlja deskriptivnost. Estetski impulzi so natrgani v izolirane evokacije čutnosti, za katerimi je čutiti rahel racionalni tok. Eksotično besedje, mitološke prvine, tradicija — v tej knjigi vzdržuje Svetina zlasti Sapfin kult — krožijo s svojo prvinsko semantiko le na obrobju pesniškega materiala, ki je šibko načet od shematičnih variacij. Kot da se godi blago, zelo počasno razpadanje poetološkega modela, ki je že dosegel svojo skrajno zanesljivost. Kot da postaja sklenjen erotični svet, zlit v sinestetično enotnost dražljajev, povzdignjen v najvišjo humanitarno vrednoto, nezadosten in nezanesljiv, čeprav je to poezija, ki se v niti enem od svojih najboljših trenutkov ne pokloni bolečini. Joni zastavlja še usodnejša vprašanja. Ali se nenehno klicanje lepote ne zgosti v vsesplošno utrujenost in muko? Ali ontološka estetika s svojo nezadržno reprezentacijo biti ne razkraja svojega edinega namena in pomena, lepote, v vedno intenzivnejših nihajih, ki zastrejo bit? Za Svetinovo poezijo to konkretno pomeni: ali ni prisiljena žrtovati lepote na račun neomejenega lirskega subjekta, ki pa mora biti kljub kozmičnemu preseganju erotike vendarle nenehno na preži, da ne strmoglavi v svoji depoetizirani začetek, k joniju, v mučno konfrontacijo z mimetično estetiko? Končna razjasnitev in eksplikacija poetike, s kakršno se v definitivni obliki soočamo na začetku, sovpada s preseženo poetično prakso.

Zadnji, daljši pesniški zapis v Joniju je brez dvoma estetska kulminacija in utelešenje eksplicirane poetične strukture, obenem pa je potemnitev njene erotične energije in mlada svetloba pomena. »V tvojem joniju zorijo snežinke najinih otrok / in že se prižigajo kresničke njihovih ciganskih / oči. Plavava v dišečem vinu, očiščena zemeljske / teže in harača; s tvojo menstrualno krvjo narisana / angela na ogledalo sveta. / / Za zlatim steklom haremskih sten živiš kot senca / med sencami tisočih imen, svetlikajoča se od neznanih / barv in posejana z mojimi besedami kot z dragulji. / Raseš v modro cvetje zla in se plaha gazela oblačiš / v lesk svojega jonija. / / Tvoje telo je kot rjuha, topla in elegantna, ko mi / poljubiš penis, iz dišečega gozda las prihajajoča / Rdeča kapica, in si blagoslovljeno črnilo, s katerim / pišem stihe, da sem v solzi krvi skrita uspavanka / za bolno srce, ki se pase po strmih livadah sreče, / tihe kot Firenze. / / V ljubezni se v valovih zlivam pod kožo tvojega morja / in v utripanju najinega mesa rodiva moligrane otroškega / medu, da z njim pozlativa in posvetiva tempelj najine / postelje, knjige dišečih pesmi najinih otrok.«

Peter Kolšek

BAUDOUIN DE COURTENAY
V NEW YORKU,
GUMIN V SLOVENSKIH
PUBLIKACIJAH IN ŠE KAJ

V New Yorku je izšla knjižica, ki je pritegnila vso mojo pozornost: *Society for Slovene Studies* pri *Institute on East Europe of Columbia University* je izdala študijo slovenskega slavista Rada Lenčka *Jan Baudouin de Courtenay on the Dialects Spoken in Venetian Slovenia and Rezijska*.

Presenetila me je že prisotnost odlomkov iz sodobne politične publicisti-

ke ob samem uvodu in pozneje v opombah: gre za izjavo iz l. 1968 sedanjega deželnega tajnika Krščanske demokracije za Furlanijo-Juljsko krajino Sergia Colonija in za odlomek iz statistične publikacije *I gruppi linguistici sloveni in Italia* v uradnih *Documenti di vita italiana*, ki jih izdaja predsedstvo vlade. Ti odlomki izpričujejo vse donedavna veljavno stališče uradne Italije do slovenske manjšine v videmski provinci, ko je to manjšino naravnost odpisala; pri tem se je pogostoma opirala na »praslovanski« izvor ondotnih narečij in je najrajši preprosto zanikala slovenski značaj narečij, izročila in sploh prebivalstva. Prav je storil Lenček, da je opozoril tudi v jezikoslovni študiji na te politične momente: pokazal je pač smiselnost vsakega študija, ki je povezan z življenjem, kakor je pač treba predvsem pred tujim poslušalstvom: knjižica je namreč razširjeno besedilo predavanja, ki ga je avtor prebral lani na shodu o *Sociolinguistic Problems of Slovene Carinthia and Venetian Slovenia* pri *American Association for the Advancement of Slavic Studies* v Chicagu.

Lenček pojasnjuje svoje stališče do tega (na srečo že vsaj delno zastarele) stališča največje italijanske stranke in predsedstva vlade brez neposrednega odgovora: z jezikovno študijo, ki pojasnjuje Baudouinove teorije, jih analizira, pove, koliko se je sam Baudouin na stara leta premislil in v kolikšni meri jih je popravil, ter končno podaja današnje mnenje slovenistike o Boudouinovih teorijah in o opredelitvi slovenskih narečij v Benečiji in Rezijski.

Naj na kratko povzamemo glavno:

1. Baudouin je razdelil »italijanske Slovence v severovzhodni Furlaniji« v štiri narečne skupine v dolinah Rezijske, Tera, Nadiže in Idrije; vsaka skupina je po njem samostojna jezikovna in etnografska enota. Idrijska skupina (mi ji po Ramovševi delitvi pravimo: bri-